

В.Ф. БАНЬОІ
(Ужгород)

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЗВОТВІРНОЇ
МОДЕЛІ “АПЕЛЯТИВ > МІКРОТОПОНІМ”
У МІКРОТОПОНІМІЇ БАСЕЙНУ УЖА**

УДК 811.16373.21.001.33

Баньої В. Ф. Особливості функціонування назвотвірної моделі “апелятив > мікротопонім” у мікротопонімії басейну Ужа; 10 стор.; кількість бібліографічних джерел – 4; мова українська.

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей функціонування українських мікротопонімів басейну річки Ужа, що утворилися за моделлю “апелятив > мікротопонім”; визначено мотиваційні принципи номінації, семантичні групи базових назв та спосіб утворення.

Ключові слова: мікротопонім, мікротопонімна модель, принципи номінації, семантичні групи.

Resume. The article deals with peculiarities of functioning of Ukrainian microtoponyms of the Uzh river basin, created after the model “appellative > microtoponym”; the motivation principles of nomination, semantic groups and ways of creation are investigated.

Key words: microtoponym, microtoponymic model, principles of nomination, semantic groups.

Регіональне дослідження мікротопонімного матеріалу є надзвичайно актуальним питанням та необхідною умовою розвитку топонімічної науки. Перші комплексні дослідження українських мікротопонімів (Т. Поляруш, Л. Стичишина, Я. Пура, І. Чеховський, О. Михальчук, Н. Лісняк, Н. Сокіл) реалізують різнобічний підхід у подачі матеріалу, у принципах його лінгвістичного опрацювання та в прийомах аналізу й методології. Це свідчить про пошук правильного шляху та прагнення якомога глибше й достовірніше опрацювати мікротопонімний матеріал, який досить рідко ставав об’єктом спеціальних ономастичних досліджень.

Оскільки на сучасному етапі розвитку української літературної мови вивчення мікротопонімії окремих регіонів є одним із **актуальних** питань, цікавим у цьому плані є і дослідження закарпатської мікротопонімії. **Об’єктом** нашого дослідження є мікротопонімія басейну річки Ужа Закарпатської області, яка витворилась у межах унікальних географічних, етнокультурних, історичних та лінгвальних умов. Особисто зібраний експедиційним методом мікротопонімний матеріал басейну Ужа вперше стає об’єктом спеціального ономастичного опрацювання. **Предметом** дослі-

дження є назвотвірна структура та семантичні особливості мікротопонімів, утворених за моделлю “апелятив > мікротопонім”. **Мета** нашої роботи – лінгвістичний аналіз мікротопонімів, здійснений на синхронному зрізі, який передбачає виконання таких **завдань**: 1) виявити, зафіксувати та інвентаризувати аналізовані мікротопоніми на синхронному зрізі; 2) з’ясувати особливості назвотвірної моделі “апелятив > мікротопонім”; 3) здійснити класифікацію мікротопонімів за структурно-семантичними ознаками.

Аналіз назвотвірних особливостей мікротопонімії Ужанщини дозволив визначити, що основне місце (29,55%) належить утворенням, що виникли шляхом мікротопонімізації безафіксних та афіксальних апелятивів (існуючі форманти у таких назвах були приєднані ще до утворення мікротопонімів, тому не є назвотвірними – *-ник, -ина, -на, -ши:е, -иско, -нак, -к-, -ик, -ок, -чик, -чок, -ец’ (-е“ц’, -иц’), -иц’а* тощо) за зразком “апелятив > мікротопонім”. Спосіб переходу апелятива в онім (топонім) у топонімічній літературі прийнято іменувати лексико-семантичним, під яким звичайно розуміють переосмислення апелятива чи власної назви у топонім (мікротопонім). На думку І. І. Ковалика, в ономазації загальних назв лексико-семантичні зміни зводяться до того, що загальна назва втрачає своє узагальнююче значення і набуває відповідного індивідуалізуючого лексико-ономастичного значення (лексико-семантична сфера), а граматичні ознаки здебільшого залишаються незмінними (сфера граматична) [2]. За переконаннями Д. Г. Бучка, специфіка власної назви, яка, на відміну від апелятива, позбавлена лексичного значення (семантичного змісту) та індивідуалізує, відображає неправомірність визначення способу творення топонімів, що постали шляхом топонімізації апелятивів, як лексико-семантичний [1, с. 17]. Тому одноетапне утворення на зразок *кадуб > дж. Кадуб*, яке відображає процес переходу загальної назви у власну без формальних змін структури першої, репрезентує традиційний шлях утворення назв географічних об’єктів топонімізацію апелятивів.

Відапелятивні мікротопоніми басейну Ужа аналізованої моделі є структурно тотожними з базовими назвами, тому виступають одночленами у сингулярній та плюральній формах, рідше багаточленами.

“Апелятив-одночлен у сингулярній формі > мікротопонім”. Семантична розгалуженість базових апелятивів досліджуваної моделі представлена широким спектром значень від географічних термінів до назв на позначення культурних об’єктів. Переважаючими базовими елементами ужанської мікротопонімії є вузьколокальні діалектні географічні терміни, специфіка використання яких пов’язана з вузькою сферою їх уживання та функціонування. Базові назви досліджуваної моделі найчастіше вжиті на позначення:

1) особливостей рельєфу: г. *Бán 'a* (Пер.) (< апел. *bán 'a* 'скеляста вершина гори', пор.: *бáня* 'про сферичну поверхню або предмет такої форми' [СУМ I, с.102]; *бáня* 'купол на будівлі' [Ет. 1, с. 136]), *Бéрце* (г. Луг, ч.с. Сух., пол. Гусн.) (< апел. *бéрце* 'невелика гора', пор.: *берце* 'горб', 'невелика гора' [Он. 1, с. 50]), л. *Завóйїна* (Чорн.) (< апел. *завóйїна* 'місце з невеликими насипами', пор.: *завóї* 'крутобережні поляни возле речки' [Мар. с.227]; *заві́й* 'замет, засип (снігом)' [Гуц. с.58]), п. *Зáпадиш':e* (Забр.) (< апел. *záпадши':e* 'западина', пор.: *запа́дина* 'низьке місце, понижена місцевість' [СУМ III, с.239]), п. *Йáдзина* (Тих.) (< апел. *йáдзина* 'глибока долина', пор.: *я'звина* 'діра; нора; щілина' [Гуц. с.233]; *я'звина* 'овраг, пропасть' [Мар. с.254]), ур. *Прóвала* (Дубр.) (< апел. *про́вал* 'глибока западина', пор.: *провáл* 'пропасть, овраг' [Гр. 3, с.459]; *про́вали* 'низи, низовини' [Гуц. с.157]), п. *Плòс 'in* (Верх.Б., Гусн.) (< апел. *плòс 'in* 'рівнина', пор.: *плòсінь* 'площа; площа, рівнина' [Ет. 4, с.452]);

2) особливостей рослинного покриву: п. *Дрáч 'a* (Турич.) (< апел. *дрáч 'a* 'поле, поросле чагарником', пор.: *драч* 'колючий чагарник' [Ет. 2, с.124]), зар. *Л'иш:áн* (Тих., Смер.) (< апел. *л'иш:áн* 'зарослі ліщини', пор.: *ліці́на* 'кущ родини березових з їстівними плодами горіхами; чагарник з кущів цієї рослини' [СУМ IV, с.534]; *ліці́на* 'ліщина', *ліці́ня* т.с. [Ет. 3, с.267]; *ліці́н 'и* 'зарості ліщини' [Гуц. с.95]), п. *Жалі́ва* (Люта, К.Р.) (< апел. *жалі́ва* 'кропива', пор.: *жалі́ва* 'кропива' [СУМ II, с.503]), л. *Косма́тиц'* (Завос.) (< апел. *косма́тиц'* 'гора з густим рослинним покривом', пор.: *косм* 'жмут, клубок, пасмо', *косматий* 'кошлатий' [Ет. 3, с.50]), л. *Решето́* (Новос.) (< апел. *решето́* 'рідкий ліс', пор.: *рэшето* 'господарська річ у вигляді дерев'яного обвода з натягнутою з одного боку сіткою для просіювання чого-небудь (перев. зерна, борошна)' [СУМ VIII, с.524]);

3) специфіки ґрунтового покриву: п. *Калі́ло* (Костр.) (< апел. *калі́ло* 'болото', пор.: *калі́ло* бруд [Ет. 2, с.345]), п. *Мражні́ц'а* (Пол.Г.) (< апел. *мражні́ц'а* 'багнисте місце', пор.: *мра́зниця* 'грузьке багнисте місце в лісі' [Ет. 3, с.527]), п. *Піско́ва́тиц'* (Смер.) (< апел. *піско́ва́тиц'* 'піщана земля', пор.: *піско́ва́тиця* 'піщана земля' [Ет. 4, с.415]; *піско́ва́тиц'и* 'земля з піском' [Гуц. с.140]), п. *Віл'хóвáн 'a* (Верх.Б., Лубня) (< апел. *віл'хóвáн 'a* 'родючий ґрунт', пор.: *вільхові́й* 'вільхове поле', 'урожайна земля' [Он. 1, с.126]), л. *Пóўзало* (Пор.) (< апел. *пóўзало* 'небезпечна ділянка лісу; зсув', пор.: *пóвзало* 'зсув' [Ет. 4, с.467]);

4) гідрографічних характеристик: ур. *Болóтина* (Костр.) (< апел. *болóтина* 'місце, де раніше стояло болото', пор.: *болоті́на* 'высохшее болото; место, где раньше было болото' [Мар. с.217-218]; *болоті́на* 'висохле болото' [Ет. 1, с.227]), бол. *Тóва* (Завос., М.Бер.) (< апел. *тóва* болото, пор.:

тува ‘вимоїна в річці; калюжа; велике болото’ [Ет. 5, с.586]), пот. *Ж:ára* // *Ж:ára* (Гусн.) (< апел. *ж:ára* ‘непросихаюче джерело’, пор.: *джари* ‘мочарні’ [Он. 1, с.210]; *жджарі* [*жджар’і*] ‘пасовище з непересихаючим джерелом і річкою’ [Зх.пол. 1, с.153]), *Теплічина* (п. Гусн., пот. Лік.) (< апел. *теплічина* ‘місцевість з джерелом, вода якого не замерзає взимку’, пор.: *тепліц’у* ‘джерело, вода якого не замерзає’ [Гуц. с.190]; [*теплічина*] ‘місце, де вода не замерзає’ [Ет. 5, с.547]), п. *Купало* (Т.-Пол.) (< апел. *купало* ‘місцевість, де купаються звірі’, пор.: *купало*, *купайло* ‘місце в лісі, де купаються звірі’ [Зх.пол. 1, с.268]; *купало* ‘плесо на річці, де купаються’; ‘вигребені курми ямки’ [Гуц. с.89]);

5) геометричних параметрів географічних об’єктів: п. *Куртинá* (Т.-Пол., Вільш.) (< апел. *куртинá* ‘невелика ділянка’, пор.: *куртий* ‘короткій’ [Гр. 2, с.331]), *Бубен* (г. Кам., Верх.Б., п.Гусн.) (< апел. *бубен* ‘кругла вершина’, пор.: *бубон* ‘ударний музичний інструмент’ [СУМ I, с.244]), п. *Кос’ак* (Т.-Пол.) (< апел. *кос’ак* ‘угіддя трикутної форми з гострими кутами’, пор.: *кося’к* ‘острий уголь, клинь’ [Гр. 2, с.292]), п. *Кривák* (Нев.) (< апел. *кривák* ‘поле неправильної форми’ (з вигином), пор.: *кривák* ‘кривое дерево (срубленне)’ [Гр. 2, с.303]; *кривák* ‘нога’ [Он. 1, с.387]), п. *Пы’сок* (Люта, Мокра) (< апел. *пы’сок* ‘поле, що має V-подібну форму’, пор.: *писок* ‘ніс собаки’ [Зх.пол. 2, с.47]; *писок* ‘морда; паща’ [Ет. 4, с.377]; *писок* ‘носок взуття, коси’ [Гуц. с.138]), л. *Приспóдн’а* (Т.-Б.) (< апел. *пріспóдн’а* ‘віддалене важкодоступне місце’, пор.: *преспóдниця* ‘преисподняя’ [Гр. 3, с.404]);

6) місць, що характеризуються різним ступенем освітленості сонцем: п. *Зát’in* (Т.-Б.) (< апел. *зát’in* ‘місце в тіні (яке добре не вигрівається навіть влітку)’, пор.: *затиння* ‘місце, захищене, прикрите, заступлене чим-небудь від променів сонця або від будь-якого іншого джерела світла’ [СУМ III, с.352]), л. *Осóўн’а* (Мирча) (< апел. *осóўн’а* ‘незатінене місце, що освітлюється та обігрівається сонцем’, пор.: *осóвн’у* ‘освітлений сонцем схил гори; місце пригріву’ [Гуц. с.128]; *осóвня* ‘земля, звернена до сонця, до півдня’ [Он. 2, с.27]), *Темнік* (л. Р.Паст., ч.м Пер., г. Кам.) (< апел. *темнік* ‘темне місце (через дуже густий ліс та розлогі крони дерев)’, пор.: *тёмник* ‘темное помещеніє’ [Гр. 4, с.253]);

7) землеробської діяльності людини: п. *Кóпан’* (Завб., Т.-Пас.) (< апел. *кóпан’* ‘поле на місці зрубаного лісу; рілля’, пор.: *кóпань* ‘копанка; котлован’ [Ет. 2, с.565]; *кóпан’* ‘пасовище в лісі, на зрубі’ [Он. 1, с.375]), п. *Скорóдиш’е* (Мокра) (< апел. *скорóдиш’е* ‘поле, яке перестали оброблювати (орати і боронувати)’, пор.: [*скородá*] ‘кущування посівів; сходи, вруна’ [Ет. 5, с.282]; *скорóдити* ‘розпушувати землю бороною, граблями; боронувати’ [СУМ IX,

с.300]), п. *Ву́ч'исток* (Р.Паст., Рус.М., Чорн., Смер.) (< місц. апел. *вуч'исток* 'викорчувана ділянка лісу, поля', пор.: *вичища́ти* 'робити чистим що-небудь, видаляючи, викидаючи гній, болото і т. ін'. [СУМ I, с.538]), п. *Ч'иш':о́в'а́н'а* (Пор.) (< апел. *ч'иш':о́в'а́н'а* 'вичищена ділянка лісу для поля', пор.: *чи́щениця* 'земельна ділянка, очищена від лісу для посівів' [Бук. с.644]), п. *Коро́став'и́ц'* (С-ки) (< місц. апел. *коро́стави́ц'* 'запущена земля з необробленим ґрунтом; із затверділою поверхнею', пор.: *коро́ст* 'коріння та ін. на полі' [Гр. 2, с.287]; *коро́ст'а́вий* 'коростяний; шорсткий, шерехатий, ширшавий' [Гуц. с.84]), п. *Голо́ўн'а* (Лип.) (< апел. *голо́ўн'а* 'обгоріле поле', пор.: *голо́вня* 'недогоріле обвуглене або тліюче поліно' [СУМ II, с.112]), л. *Погорині́ско* (Пол.Г.) (< апел. *погорині́ско* 'місце, де раніше був спалений ліс', пор.: *погорині́нь* 'палені пожежою дерева, хліба' [Ет. 4, с.474]);

8) культурно-господарської діяльності людини: ч.с. *Гуш'та́к* (Дом.) (< місц. апел. *гуш'та́к* 'частина села'), ур. *Дво́риш':е* (Тих.) (< апел. *дво́риш':е* 'місце, де була панська садиба', пор.: *дво́рище* 'запустіла ділянка, на якій у минулому була садиба' [СУМ II, с.224]; *дво́рище* 'місце, де була садиба' [Он. 1, с.207]), ч.м. *Тéлен* (Пер.) (< апел. *тéлен* 'місце, на якому оселились переселенці; колонія', пор.: *телеп* 'селище, оселення, поселення, колонія' [Лиз. с.687]), п. *Йе́гр'ови́ш':е* (Ужок) (< апел. *йе́гр'ови́ш':е* 'місце для розваг та ігор', пор.: *игро́вищи* 'місця для ігор' [Гуц. с.71]), п. *Варт'а́ш* (Завос.) (< місц. апел. *варт'а́ш* 'сторожка', пор.: *варт'а́ш* 'охоронець, сторож' [Гуц. с.20]) та інші.

"Апелятив-одночлен у плюральній формі > власна назва". Більшість дослідників назви географічних об'єктів у плюральній формі відносять до таких, що утворились морфологічним способом, вважаючи при цьому закінчення *-и* топонімічним формантом, що витворився з показника множинності, який утратив первинне семантичне навантаження [4, с. 64]. За твердженням А.П. Корепанової, форма множини у топонімах, що набула характеру формальної ознаки певного морфологічного типу "цієї лексики" (топонімів), з'явилася через ряд причин:

1) формам множини відповідає дійсно певна кількість предметів; 2) назва певної місцевості або населеного пункту виникла з форми множини назви одного з предметів у цій місцевості, тобто від загальних назв або географічних термінів, що позначають місцевий ландшафт і т. ін.; 3) апелятиви у формі *pluralia tantum*; 4) за аналогією до існуючих назв у формі *pluralia tantum* та ін. [3, с. 97]. На думку Д.Г. Бучка, топоніми у плюральній формі необхідно кваліфікувати як назви дотопонімного рівня деривації, оскільки закінчення *-и* не є топонімотвірним формантом, а показником відповідної граматичної форми апелятива (означали множину самих денотатів), від якого утворювався топонім [1, с. 18].

Незважаючи на представлену семантичну розгалуженість базових назв, кількісно відапелятивні мікротопоніми басейну річки Ужа у плюральній формі значно поступаються мікротопонімам, утвореним від апелятивів у однині [див. Таблицю №1]: ур. *Вéришки* (Паст., Верх.Б.) (< апел. *вéришки* ‘верхні частини гір’, пор.: *вéришок* ‘вершина гори’ [Мар. с.220]), п. *Гр’áд’и* (Лік.) (< апел. *гр’áд’и* ‘видовжені підвищення’, пор.: *гря’да* ‘грядка; смуга гір’ [Ет. 1, с.608]), ур. *Завóйины* (Чорн.) (< апел. *завóйины* ‘місця з невеликими насипами’, пор.: *завóй* ‘крутобережне поляны возле речки’ [Мар. с.227]; *завóй* ‘замет, засип (снігом)’ [Гуц. с.58]), ур. *Сі́л:иш’а* (К.Паст.) (< апел. *сі́л:иш’а* ‘глибокі западини між горами’, пор.: *сі́дло* ‘неглибока виїмка між двома висотами в гірському хребті’ [Ет. 5, с.250]), п. *Плосніны* (Смер.) (< апел. *плосніны* ‘рівнинні місця’, пор.: *плóсінь* ‘площа; площина, рівнина’ [Ет. 4, с.452]), п. *Крутіны* (Сім.) (< апел. *крутіны* ‘поле загнутої форми; на схилі’, пор.: *круті́й* ‘сильно загнутый’ [Гр. 2, с.314]; *круті́й* ‘майже прямовисний; стрімкий; протилежне пологий, положистий’ [СУМ IV, с.373]), лука *Бóрòл’ц’а* (лукаРус.М., п.Р.Паст.) (< апел. *бóрòл’ц’а* ‘камяні схили пагорба, гори’, пор.: *борóло* ‘камін, скала’ [Мар. с.218]; *боролó* ‘скеля’ [Ет. 1, с.233]), ур. *Закáл’н’и* (Стр.) (< апел. *закáл’н’и* ‘мочар; болотисте місце’, пор.: *закáляний* ‘брудний, у грязюці, калі і т. ін.’ [СУМ III, с.138]), п. *Пúстін’и* (Завос.) (< апел. *пúстін’и* ‘давню необроблюване поле з неродючим ґрунтом’, пор.: *пусті́ня, пусты’н’а* ‘ніколи не орана земля; неврожайна земля’ [Он. 2, с.162]), п. *Пл’áци* (Пол.Г.) (< апел. *пл’áци* ‘оброблювані ділянки поля’, пор.: *пляц* ‘ділянка землі’ [Зх.пол. 2, с.56]), п. *Вранич’кі* (Люта.) (< *вранич’кі* ‘орні поля’, пор.: *орани́ця* ‘зоране поле’ [Он. 2, с.23]), п. *Карпóтины* (Рус.М.) (< апел. *карпóтины* ‘викорчувана ділянка лісу для поля’, пор.: *кóрпати* ‘порпати’ [Он. 1, с.379]; *пол. *kórpa* ‘корч, пень’ [Ет. 2, с.395]; *кóрпати* ‘колупати, копирсати’; *кóрпáчка* ‘викорчуване дерево’ [Ет. 3, с.42]), п. *Паленіны* (Люта.) (< апел. *паленіны* ‘випалене місце’, пор.: *палені́на* ‘випалене місце в степу, в лісі; топка’ [Ет. 4, с.264]), ур. *Ш’аўніки* (Лип.) (< апел. *ш’аўніки* ‘зарослі щавелю’, пор.: *щавні́к* ‘щавель *Rumex acetosa* L.’ [Гр. 4, с.522]), п. *Сотіны* (Завос., Завб.) (< апел. *сотіны* ‘поля площею 10x10 м’, пор.: *соті́на* ‘сота гектара земельної площі’ [Гуц. с.180]), п. *Закрáдины°* (Пер.) (< місц. апел. *закрáдины°* ‘віддалене місце’), п. *Попиріч’ины* (Маюр.) (< апел. *попиріч’ины* ‘поле, розташоване поперек інших угідь’, пор.: *поперéчина* ‘поперечка; стежка між полями’ [Ет. 4, с.341]), п. *Вáцки* (Маюр., Т.-Пас.) (< апел. *вáцки* ‘загороджені місця для ночівлі худоби’, пор.: *вáцок* ‘квартира; загорода, нічліг’ [Ет. 1, с. 341]), ур. *Пелéўниш’а* (Бук.) (< апел. *пелéўниш’а* ‘місце, де раніше була стодола’, пор.: *пелéвня* ‘стайня, хлів; стодола’ [Ет. 4, с.330]).

“Апелятив-двочлен > власна назва (двочлен)”. Проаналізовані вище відапелятивні назви Ужанщини представлені різними тематичними групами та підгрупами базових одиниць, які за своєю структурою є тотожними слову, тобто є однокомпонентними. І лише невелика група мікротопонімів басейну річки Ужа представлена утвореннями, базові назви яких мають багатоконпонентну структуру і є готовими багаточленними сполуками, що функціонують у мовленні на позначення будівель суспільного призначення буд. *Білий Дом* (Пер.) (< слсп *білий дом* ‘білий дім; районна рада’), буд. *Паспортний Стул* (Онок.) (< слсп *паспортний стул* ‘установа, де видають паспорти’) та релігійних понять дор. *Хрєсна Дорóга* (М.Бер.) (< слсп *хрєсна дорóга* (умовно) ‘шлях Ісуса від зради Іуди до страти на хресті’). Мікротопонімну модель басейну “апелятив-двочлен > мікротопонім” поповнюють одиничне утворення відвигукового походження ур. *Хвáла Бóгу* (Люта) (< *хвáла Бóгу*) та віддієслівний дериват вул. *Пересе^лі Н’а* (Люта) (< імператив *пересе^лі н’а*).

Отже, назвотвірна модель “апелятив > мікротопонім”, презентована в ужанській мікротопонімії, відображає традиційні джерела, способи та засоби утворення та поповнення будь-якої топонімної системи, проте з різним ступенем продуктивності. За структурою базові назви на позначення рельєфу місцевості, геометричних параметрів географічних об’єктів, господарсько-культурних реалій тощо можуть бути одно- чи двочленними одиницями. Вважаємо, що зібраний та проаналізований матеріал стане поштовхом до подальших поглиблених ономастичних студій.

Таблиця № 1

Продуктивність утворення мікротопонімів
за моделлю “апелятив > мікротопонім”

Різнавид апелятива	Апелятив-одночлен у сингулярній формі	Апелятив-одночлен у плюральній формі	Апелятив-двочлен	Усього
Кількість	1128	501	11	1640
%	68,78	30,55	0,67	100

Скорочення

а) скорочення назв населених пунктів:

Великобerezнянський район:

Бег.П. – с. Бегендяцька Пастіль; Бук. – с. Буківцьова; В.Бер. – смт. Великий Березний; Верх.Б. – с. Верховина Бистра; Гусн. – с. Гусний; Домаш. – с. Домашин; Забр. – с. Забрідь; Завос. – с. Завосино; Костр. – с. Кострино; К.Р. – с. Костринська Розтока; Лубня – с. Лубня; Луг – с. Луг; Люта – с. Люта; М.Бер. – с. Малий Березний; Мирча – с. Мирча; Рус.М. – с. Руський Мочар; Р.Паст. – с. Розтоцька Пастіль; Смер. – с. Смерекова; Стр. – с. Стричава; Сух. – с. Сухий; Тих. – с. Тихий; Ужок – с. Ужок; Чорн. – с. Черноглова.

Перечинський район:

Вільш. – с. Вільшинки; Дубр. – с. Дубриничі; Завб. – с. Завбуч; Зар. – с. Зарічово; Лип. – с. Липовець; Лік. – с. Лікіцари; Мокра – с. Мокра; Маюр. – с. Маюрки; Пол.Г. – с. Полянська Гута; Пер. – м. Перечин; Паст. – с. Пастілки; Пор. – с. Порошково; Сім. – с. Сімир; С-ки – с. Сімирки; Тур. – с. Туриця; Т.-Б. – с. Туря-Бистра; Т-ки – с. Турички; Т.-Пас. – с. Туря-Пасіка; Т.-Пол. – с. Туря-Поляна.

Ужгородський район:

Кам. – с. Кам'яниця, Нев. – с. Невицьке, Онок. – с. Оноківці.

б) скорочення номенклатурних термінів:

бол. – болото, буд. – будинок, г. – гора, дор. – дорога, л. – ліс, п. – поле, пол. – поляна, пот. – потік (річка), ур. – урочище, ч.м. – частина міста, ч.с. – частина села, куток.

в) скорочення лексикографічних та інших джерел:

Бук. – Словник буковинських говірок / [за заг. ред. Н. В. Гуїванюк]. – Чернівці, 2005. – 688 с.

Гр. – Словарь української мови / [упор. Грінченко Б. Д.]. – К.: Наук. думка, 1996. – Т. 1-3; 1997. – Т. 4. (Репринтне видання. Друкується за виданням 1907 р.).

Гуц. – Піпаш Ю.О. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області) / О.Ю. Піпаш, Б.К. Галас. Ужгород, 2005. – 266 с.

Ет. – Етимологічний словник української мови: в 7 т. / [гол. ред. О.С. Мельничук]. – К.: Наук. думка, 1982-2005. – Т. 1-5.

Зх.пол. – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок / Г. Аркушин. – Луцьк, 2000. – Т.1-2.

Лиз. – Угорсько-український словник / [за ред. П. Лизанця]. – Ужгород, 2001. – 729 с.

Мар. – Марусенко Т.А. Матеріали к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т.А. Марусенко // Полесье (Лінгвістика).

Археология. Топонимика). – М.: Наука, 1968. – С. 206-255.

Он. – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок / М.Й. Онишкевич. – К.: Наук. думка, 1984. – Ч. 12. – 495 с., 515 с.

СУМ – Словник української мови: В 11-ти т. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т. I-XI. г) інші скорочення:

апел. – апелятив; див. – дивіться; пор. – порівняйте; слсп – словосполучення; ‘...’ – значення базової назви; < – походить від; // – варіант назви або паралельні вживання.

Література

1. Бучко Д.Г. Ойконімія Покуття: автореф. дис. ... наук. д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 “Укр. мова” / Д.Г. Бучко. – Чернівці, 1992. – 35с.

2. Ковалик І.І. Про ономастизацію, трансономастизацію і деонімізацію / І.І. Ковалик // IV Республіканська ономастична конференція: тези доповідей. – К.: Наук. думка, 1969. – С. 35.

3. Корепанова А.П. Топо- і гідронімічні типи *pluralia tantum* басейну Десни (в межах України) / А.П. Корепанова // Ономастика: Республіканський міжвідомчий збірник. – К.: Наук. думка, 1966. – С. 96-104.

4. Скляренко А.М. “Степень ономастизації” топонимов разных типов / А.М. Скляренко // Восточнославянская ономастика: исследования и материалы. – М.: Наука, 1979. – С. 59-69.

Resume. The semantic features of microooykonyms are studied in the article, as well as motivated geographical terms. Most typical appellatives, that became basis of these units: orographic, hydrographical, botanical terms, and those marking names of lands, types of settlements and apartments, objects of industrially economic realities are analyzed.

Key words: microooykonim, appellative, topographical, botanical, hydrographical terms, names of lands, name of types of settlements.

Географічні номенклатурні терміни як частина лексико-семантичної системи мови здатні відображати природні чи інші особливості місцевості, де виникають конкретні поселення, тому вони здавна служать базою для творення мікроойконімів, у тому числі і шляхом їх перенесення без будь-яких формальних змін із апелювальної лексики в топонімну. Е.М. Мурзаєв зазначає, що немає або майже немає країн чи мов, де б загальні географічні назви не брали участі у творенні власних [8, с. 97]. Це явище дуже поширене, про що свідчать численні дослідження зарубіжних та українських мовознавців.

Географічна номенклатура стала одним із джерел формування мікроойконімів Івано-Франківщини. Адже найменування, наприклад, сільських кутків диференціюють частини села для кращої орієнтації жителів, підкреслюють якусь фізико-географічну ознаку в тому чи іншому місці населеного пункту (особливості рельєфу, характер ґрунтів, наявність корисних копалин чи інших матеріалів для промислів, місцезнаходження життєво необхідного водоймища, біологічні процеси тощо). Саме тому предметом нашої уваги стали мікроойконіми (назви кутків й частин села, присілків, хуторів, дільниць), мотивовані географічними термінами. З різних джерел виявлено понад 1500 мікроойконімів Івано-Франківщини, 534 з них становлять оніми, в основі яких лежать географічні терміни. Якщо говорити про структуру назв частин населених пунктів регіону, то серед них переважають однослівні. Двокомпонентні назви, як правило, становлять онімізований географічний термін та препозитивний атрибут, що кваліфікує географічний об'єкт: *Горішня Сигла, Крайня Кошара, Панська Долина* та ін. Зрідка трапляються в складі двокомпонентних назв постпозитивні числівники: *Кут Перший, Кут Другий, Село Перше, Село Друге, Село Третє* та ін. Трислівні найменування складаються з іменника у називному відмінку, прийменника та другого іменника у родовому відмінку, що вказує на просторове розміщення об'єкта: *Кут від Вікна, Кут від Глушкова, Колонія біля Дністра, Колонія біля ферми*. Такі мікроойконіми (мікротопоніми) Ю.О. Карпенко називає орієнтованими назвами: у такому випадку один об'єкт позначають, указуючи його розташування щодо іншого об'єкта через відсутність прямого імені [6, с. 21].